

Nr 104

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering; given Stockholms slott den 18 februari 1955.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sam. B. Norup

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att statlig kreditgaranti för lån samt statliga bidrag må utlämnas till trädgårdsnäringens rationalisering i huvudsaklig överensstämmelse med de för stödet till jordbrukets rationalisering gällande bestämmelserna. Kreditgaranti avses skola lämnas enskild företagare eller sammanslutning dels för anskaffning av maskiner att gemensamt användas av flera trädgårdsföretagare (maskinlån), dels för vissa rationaliseringsåtgärder inom redan bestående trädgårdsföretag (rationaliseringslån). Bidrag föreslås skola utgå för återbetalning av maskinlån samt till viss del av kostnaden för rationaliseringsåtgärd. Lantbruksstyrelsen föreslås skola handha verksamheten.

Bemyndigande begäres för Kungl. Maj:t att under budgetåret 1955/56 bevilja kreditgaranti intill ett belopp av 2 000 000 kronor. Till Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering hemställes för samma budgetår om ett reservationsanslag av 300 000 kronor. Eventuella förluster på grund av lämnad kreditgaranti föreslås skola täckas ur det å riksstaten under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari 1955.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup, frågor om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering, samt anför därvid följande.

Med skrivelse den 30 december 1952 överlämnade *trädgårdsutredningen* betänkande med förslag rörande avsättningen av trädgårdsprodukter m. m. (stencilerat). I betänkandet föreslog utredningen dels att en avgift å marknadsförda trädgårdsprodukter skulle upptagas för att i huvudsak användas till att befrämja organisationssträvandena inom trädgårdsnäringen och avsättningen av trädgårdsprodukter, dels att en central trädgårdsnämnd skulle inrättas för att ombesörja bland annat förvaltningen och fördelningen av influtna produktavgifter. Vidare innebar förslaget att åt statistiska centralbyrån skulle uppdragas att fortlöpande insamla och bearbeta statistiskt material rörande trädgårdsodlingen ävensom att inom lantbruksstyrelsen skulle inrättas en särskild trädgårdsbyrå, bestående av en byråchef och fyra statskonsulenter. Betänkandet har varit föremål för remissförfarande. Jag är emellertid icke beredd att nu taga ställning till utredningens förslag i ämnet.

Under hänvisning till trädgårdsnäringens ekonomiska läge har *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 23 augusti 1954 hemställt *dels* att statligt stöd i form av lånegarantier och bidrag måtte lämnas trädgårdsnäringens utövare och sammanslutningar i enlighet med ett skrivelsen bifogat förslag till kungörelse angående statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering m. m., *dels* att lantbruksstyrelsen måtte bemyndigas att i enlighet med nämnda kungörelse under budgetåret 1955/56 utlämna lånegarantier intill ett belopp av 3 000 000 kronor, *dels* att till lantbruksstyrelsens förfogande måtte för budgetåret 1955/56 ställas ett belopp av 500 000 kronor att fördelas såsom bidrag till rationaliseringsåtgärder enligt kungörelsen, *dels ock* att Sveriges handels-trädgårdsmästareförbund måtte för samma budgetår beviljas ett anslag å 25 000 kronor för att bedriva teknisk konsulentverksamhet på trädgårdsnäringens område under villkor, att förbundet förbinder sig att biträda lantbruksstyrelsen vid granskning och bedömning av ritningar och konstruk-

tionsförslag m. m. till rationaliseringsåtgärder inom trädgårdsnäringen. Vid skrivelsen har fogats dels en tablå utvisande fördelningen av Sveriges handelsträdgårdsmästareförbunds medlemmar på olika storleksgrupper efter antalet i företagen sysselsatta personer år 1953, dels en av statistiska centralbyrån i mars 1953 slutförd undersökning av trädgårdsnäringens ekonomiska läge åren 1949—1951.

Över lantbruksstyrelsens framställning har, efter remiss, yttranden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, bank- och fondinspektionen, statens jordbruksnämnd, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska sparbanksföreningen, Svenska jordbrukskreditkassan, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges pomologiska förening, Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund, Svenska plantskolornas riksförbund, Svenska lantarbetareförbundet och Hushållningssällskapens förbund. Därjämte har Svenska bankföreningen beretts tillfälle att avgiva yttrande.

Vidare har *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* i skrift den 11 november 1954 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att medel skall anvisas för inrättande av ett antal befattningar såsom specialkonsulenter för handelsträdgårdsodlingen, samt föreslagit, att specialkonsulenternas verksamhet skall organiseras antingen genom anslag åt trädgårdsnäringens organisationer eller genom utvidgning av hushållningssällskapens konsulentverksamhet.

I skrift den 27 december 1954 har därefter *fruktodlare i Kristianstads m. fl. län*, samlade till möte i Kristianstad den 21 december 1954, anhållit — såvitt nu är i fråga — dels att ökade statliga låne- och bidragsformer skall komma till stånd för teknisk rationalisering av fruktodlingarna och för rationalisering och utbyggnad av fruktindustrierna, speciellt musterierna, dels att den yrkesmässiga fruktodlingen i likhet med odlingen i andra länder skall få tillgång till en specialkonsulent för teknisk rådgivning, dels ock att den svenska fruktodlingen liksom hittills och i likhet med fruktodlingen i flertalet länder skall erhålla skydd mot förödande utländsk konkurrens genom kvantitativa importrestriktioner under de tider, då den svenska odlingen kan täcka landets konsumtionsbehov.

Lantbruksstyrelsens framställning

Till stöd för sin framställning om statligt stöd anför lantbruksstyrelsen till en början, att den svenska trädgårdsnäringen under senare år haft att kämpa med ekonomiska svårigheter av sådan omfattning, att det enligt styrelsens uppfattning är nödvändigt, att frågan om statliga åtgärder till näringens stödjande upptages till prövning av statsmakterna. Enär frågan om tullskyddets omfattning för närvarande prövas av tulltaxekommittén, har

styrelsen ej ansett sig böra framföra önskemål om en höjning av det tullskydd, som trädgårdsprodukterna för närvarande åtnjuter. Ej heller har styrelsen ansett sig böra upptaga frågor om organisationen av marknadsförandet utav trädgårdsprodukter. Styrelsen har i stället begränsat sin framställning till sådana åtgärder, som direkt syftar till att få till stånd en rationalisering av själva produktionen och därmed stärka näringens ställning.

Trädgårdsnäringens struktur och ekonomiska läge m. m. Till belysning av trädgårdsnäringens struktur lämnar lantbruksstyrelsen vissa uppgifter om fördelningen på olika storleksgrupper av de till Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund anslutna företagen med utgångspunkt från antalet i företagen anställda personer och anför härom i huvudsak följande.

Uppgifter föreligger rörande 2 820 företagare, vilket är över 40 procent av alla i 1945 års folkräkning redovisade företagare inom trädgårdsnäringen. Enär handelsträdgårdsmästareförbundets medlemmar huvudsakligen utgöres av producenter av köksväxter och blommor under glas och på friland, är fruktodlingen och plantskolorna endast i ringa utsträckning representerade. Förbundet omfattar emellertid den övervägande delen av det totala antalet handelsträdgårdsmästare i landet. Uppgifterna om förbundets medlemmar torde därför vara någorlunda representativa, då det gäller att belysa förhållandena inom den kommersiella produktionen av nyssnämnda produktslag. Av uppgifterna framgår, att icke mindre än 41 procent av förbundets medlemmar driver sina trädgårdar utan lejd arbetskraft. Av medlemmarna har vidare 27 procent endast en anställd, medan cirka 15 procent har två anställda och 12 procent mellan tre och fem anställda. Endast 5 procent av medlemskåren utgöres av företag med fler än fem anställda. Uppgifterna visar, att den handelsmässiga trädgårdsodlingen till övervägande grad utövas inom små familjeföretag med högst två anställda.

De ekonomiska förhållandena inom trädgårdsnäringen är, framhåller lantbruksstyrelsen vidare, likaledes vitt skilda inom olika företag, till hög grad beroende på produktionsinriktning, belägenhet, storleksordning och rationaliseringsgrad. Till belysning härav samt av utvecklingen under åren efter det andra världskriget anför styrelsen bland annat följande.

I en av statistiska centralbyrån i mars 1953 slutförd undersökning av trädgårdsnäringens ekonomiska läge åren 1949—1951 konstateras, att av 1 122 redovisade handelsträdgårdsföretag antalet företag med negativ nettointäkt ökat från 11 år 1949 till 21 år 1950 och 26 år 1951. I utredningen är företagen indelade i storleksgrupper efter utbetalda arbetslöner. I den lägsta gruppen, omfattande företag med högst 2 000 kronor i årligen utbetalda arbetslöner, har under år 1951 över 25 procent av företagen haft mindre nettointäkt än 3 000 kronor och cirka 30 procent en nettointäkt av mellan 3 000 och 5 000 kronor. Även i de högre storleksgrupperna har små nettointäkter icke varit ovanliga. En beräkning har också gjorts av nettointäktens relation till bruttointäkten, varvid man konstaterat en fallande tendens från år 1949 till år 1951. Relationstalen för de tre åren är respektive 18, 16 och 15 procent. Utredningen ger även besked om att skuldsättningen ökat. I relation till samtliga tillgångar ökade skulderna starkt från

år 1949 till år 1950. Ökningen har varit störst hos de större företagen, vilket kan förklaras därmed, att dessa i högre grad än de mindre upplånat medel för genomförande av behövlig rationalisering. Beträffande fruktodlingen synes utredningsmaterialet ha varit alltför knapphändigt och bristfälligt för att möjliggöra en säker bedömning av förhållandena. Dock påvisas, att nettointäkten i regel varit lägst år 1950 och att skulderna ökat avsevärt från år 1949 till år 1950, samtidigt som nettoförmögenheten minskat. I undersökningen har slutligen gjorts en jämförelse mellan företagare inom trädgårdsnäringen och det mindre jordbruket. Därvid har konstaterats, att utvecklingen under de tre åren ter sig mindre fördelaktig för smärre handelsträdgårdsföretag än för jordbrukare med 5—20 hektar åker.

Vissa uppgifter till belysande av trädgårdsnäringens ekonomiska läge kan vidare erhållas ur en av trädgårdsekonomiska byrån vid Alnarp med ledning av bokföringsresultat verkställd undersökning av de ekonomiska förhållandena inom trädgårdsnäringen. Denna undersökning ger vid handen, att fruktodlingarna under åren närmast efter andra världskrigets slut lämnade ett relativt tillfredsställande ekonomiskt utbyte. Efter år 1948 inträdde emellertid en försämring, och år 1950 visade de i undersökningen deltagande fruktodlingarna i genomsnitt ett negativt avkastningsresultat. De mindre fruktodlingarna hade därvid i regel det ogynnsammaste ekonomiska resultatet. I fråga om företag, representerande andra grenar av trädgårdsodlingen, utvisar undersökningen samma nedåtgående tendens. Förräntningsprocenten har särskilt under åren efter år 1948 visat en stark tillbakagång i synnerhet för de mindre företagen, vilket förhållande i främsta rummet får tillskrivas de sämre förutsättningar att rationalisera driften, som dessa företag haft.

De ekonomiska förhållandena inom trädgårdsnäringen synes enligt lantbruksstyrelsen ej ha förbättrats under åren efter den tid, de nämnda undersökningarna avser. I stället torde den delvis starka ökningen av importen av trädgårdsprodukter och frukt, som ägt rum under åren 1952 och 1953 ha bidragit till att ytterligare öka de ekonomiska påfrestningarna för trädgårdsnäringens utövare.

Behovet av statligt stöd åt trädgårdsnäringen. Den försämring av trädgårdsnäringens ekonomiska förhållanden, som sålunda inträtt under senare år, torde enligt styrelsen i första hand bero på att importfrilistningen av trädgårdsprodukter medfört en besvärande konkurrens från länder med lägre arbetslöner och billigare produktionsförhållanden i övrigt än Sverige. I den svenska trädgårdsnäringen har emellertid betydande kapital investerats dels i handelsträdgårdarnas växthusanläggningar, andra ekonomibyggnader och lösöre, dels i fruktträdsplanteringar och övriga växtbestånd av bestående art. Det måste enligt styrelsen vara ett allmänt intresse, att detta kapital ej i onödan tillspillogives, utan att den befolkningsgrupp, som livnär sig på odling av trädgårdsprodukter och frukt, tillförsäkras skäliga existensbetingelser.

Lantbruksstyrelsen erinrar, bland annat, om att trädgårdsnäringens organisationer vid upprepade tillfällen påpekat nu nämnda förhållanden och hemställt om förbättrat gränsskydd i form av höjda tullar och importregleringar. Styrelsen understryker, utan att komma med något preciserat förslag, att näringen är i starkt behov av ett bättre avpassat tullskydd.

Även om vissa förbättringar av tullskyddet för trädgårdsprodukter och frukt skulle komma till stånd, skulle emellertid enligt lantbruksstyrelsen den utländska konkurrensen icke därigenom komma att sättas ur spel, utan näringens utövare finge liksom hittills anstränga sig att göra den svenska produktionen konkurrenskraftig. Liksom på alla andra områden inom näringslivet blir det ändock nödvändigt för producenterna att med till buds stående medel rationalisera driften vid företagen genom ökad specialisering, ändamålsenligare odlingsmetoder, moderniseringar inom företagen samt utnyttjande av alla de maskinella hjälpmedel, som rimligtvis kan komma till användning inom näringen. Moderniseringar och nyanskaffningar av maskinell utrustning kräver emellertid stora penninginvesteringar. Många företagare inom branschen saknar enligt styrelsen ekonomiska förutsättningar för att genomföra trängande rationaliseringsåtgärder. I vissa fall är kostnaderna för erforderlig utrustning så stora i förhållande till varje enskild företagares möjligheter att utnyttja densamma, att investeringen blir ekonomiskt försvarbar, endast om flera företagare slår sig samman om gemensamma inköp.

Det svenska jordbruket har, vid sidan av ett visst importskydd, på olika sätt fått möjlighet att erhålla ekonomiskt stöd av statsmedel till sådana åtgärder, som syftar till en rationalisering av näringen. I det läge, som nu råder inom svensk trädgårdsodling, synes det lantbruksstyrelsen icke obefogat, att även producenter av trädgårdsalster och frukt skulle erhålla liknande möjligheter att få statliga lån och bidrag till rationaliseringar och andra produktionsbefrämjande och produktionsförbilligande åtgärder. Detta får enligt styrelsens mening anses så mycket mera motiverat som i dagens läge förutsättningarna för att inom ramen för Sveriges handelspolitiska åtaganden gentemot utlandet kunna erbjuda trädgårdsnäringen ett förbättrat tullskydd ter sig synnerligen ovissa.

I fråga om redan nu för trädgårdsnäringen tillgängliga stödformer kan i främsta rummet nämnas det stöd, som företagare eller sammanslutning inom trädgårdsnäringen kan erhålla enligt de för jordbruket gällande bestämmelserna i kungörelserna angående den statliga jordbruksegnahemsverksamheten (1948: 366), angående lån från bevattningslånefonden (1942: 543) samt angående statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål (1954: 311). Härom anför lantbruksstyrelsen i huvudsak följande.

Kungörelsen om *den statliga jordbruksegnahemsverksamheten* innehåller i § 3 en bestämmelse om att med jordbruk skall likställas trädgårdsskötsel och specialodling. Kungörelsens huvudsyfte är emellertid att underlätta för mindre bemedlade eller obemedlade att förvärva eller arrendera jordbruk, och enligt utvecklade praxis har densamma blott i ringa utsträckning tillämpats för att underlätta köp eller arrende av fastighet, varå trädgårdsskötsel bedrivs. Där så skett, har det i regel gällt sådana fastigheter, varå samtidigt med jordbruk bedrivits fältmässig odling av trädgårdsprodukter.

Lån från *bevattningslånefonden* kan utlämnas till utförande av bevattningsanläggning, som avser höjande av avkastningen från åker, ständig slåt-

ter- eller betesvall eller trädgård. Denna stödmöjlighet synes böra bibehållas, även om fonden skulle avvecklas och stöd i stället lämnas i form av statlig kreditgaranti.

Kungörelsen om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål har nyligen ersatt den tidigare gällande kungörelsen om lån från jordbrukets lagerhusfond. Sistnämnda fond har tidigare anlåtats även av trädgårdsnäringsens organisationer, och allteftersom odlarna kommer till insikt om nödvändigheten av samverkan i fråga om trädgårdsprodukternas sortering, förpackning och försäljning, torde än större lånebehov komma att göra sig gällande. Det är enligt styrelsens mening önskvärt, att tillräckliga lånemöjligheter står till förfogande för att tillgodose detta behov.

Utöver nu nämnda former för statligt stöd åt jordbruket, vilka är tillgängliga även för trädgårdsnäringsens utövare, kan jordbrukare erhålla lån och bidrag i enlighet med bland annat kungörelserna angående lån från statens maskinlånefond (1948:380) och angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering (1948:342).

Lantbruksstyrelsen kommer härefter in på frågan om behovet av särskilda stödformer för trädgårdsnäringsen och framför, bland annat, tanken på ett statligt organisationsbidrag för att vägleda och uppmuntra odlarna till samarbete i fråga om behandling och avsättning av trädgårdsprodukter. Styrelsen är emellertid icke beredd att framlägga förslag härom, förrän trädgårdsodlarna själva visat ett mera påtagligt intresse för ekonomisk samverkan i fråga om produkternas avsättning. Däremot finner styrelsen det angeläget, att näringen skall komma i åtnjutande av ett rationaliseringsstöd, motsvarande det, som staten lämnar jordbruket.

Med utgångspunkt från bestämmelserna angående lån från jordbrukets maskinlånefond diskuterar lantbruksstyrelsen behovet av statligt stöd till maskinanskaffning inom trädgårdsnäringsen och anför i huvudsak följande.

Jordbrukets maskinlånefond har tillkommit för att ekonomiskt understödja enskild person eller sammanslutning vid anskaffande av jordbruksmaskin, som skall användas av flera jordbrukare gemensamt, eller för uppförande eller ombyggnad av byggnad för yrkesmässigt bedriven jordbruksmaskinhållning. Även inom trädgårdsnäringsen förekommer många fall, då lån för liknande ändamål skulle vara behövliga för att understödja trädgårdsodlarnas rationaliseringssträvanden. Lantbruksstyrelsen skall här peka på några fall, där ett sådant stöd skulle vara av särskilt värde och där styrelsen följaktligen vill föreslå, att möjligheter till lån och bidrag skall skapas.

Inom växtodlingen under glas regleras såväl värme som fuktighet och ibland också ljusförhållanden på artificiell väg. Därför måste särskilt stora krav ställas på jordbäddarnas beskaffenhet och näringstillgången i jorden. Tidigare har det varit vanligt, att jordbäddarna i växthus förnyats genom regelbundna jordbyten. Med nuvarande dryga arbetskostnader blir detta arbete ekonomiskt alltför betungande, och i stället övergår man mer och mer till att med ånga sterilisera jorden och därefter tillföra behövliga gödselmedel. Ångsteriliseringen kan emellertid effektivt verkställas endast med en apparatur, som ställer sig alltför dyrbar i anskaffning för flertalet mindre och medelstora företagare. Hittills har en och annan privatperson skaffat

sig behöfvlig utrustning och utfört arbetet mot ersättning åt trädgårdsmästare inom vissa områden, men det har också förekommit, att flera trädgårdsmästare slagit sig samman om gemensamt inköp av ångningsaggregat. Priset på en för ifrågavarande ändamål lämplig ångpanna med tillbehör är omkring 20 000 kronor.

För produktionen på friland av trädgårdsprodukter och frukt skulle det ur rationaliseringssynpunkt innebära en stor fördel, om trädgårdstraktorer, jordfräsar och motorsprutor kunde komma till användning i större omfattning än hittills, men även här kommer kostnadsfrågan många gånger hindrande emellan. Företagare, som beviljats lån enligt jordbruksegnahemskungörelsen, torde ha möjlighet att enligt samma kungörelse söka och erhålla driftslån för vissa anskaffningar, men i övrigt saknas statliga lånemöjligheter för dylika ändamål.

Lantbruksstyrelsen framhåller vidare, att en särskilt betydelsefull uppgift inom rationell växtodling under glas är att kunna utöva en fortlöpande kemisk kontroll över jordens reaktions- och ledningstal samt näringshalt. Det gäller icke endast att fastställa jordens kemiska egenskaper genom en grundanalys före sådd eller plantering, utan det är lika viktigt att följa förändringarna i jordens halt av de för växterna upptagbara näringsämnen genom snabba analyser under odlingens gång. Styrelsen anför härom vidare.

Genom i Danmark och framför allt i Förenta staterna under senare år vunna erfarenheter har utformats speciella enklare undersökningsmetoder för genomförande av s. k. snabbanalyser inom växtodlingen under glas, och dessa metoder har börjat tillämpas även här i landet. Trädgårdsodlarna har vänt sig till de statsunderstödda kemiska kontrollstationerna för att få hjälp med ifrågavarande analyser, i vissa fall med gott resultat. Kontrollstationerna har emellertid sin verksamhet mera inriktad på markkarteringen inom jordbruket, och det har hittills rått en viss tveksamhet från stationernas sida om lämpligheten av att genomföra snabbanalyser av enklare slag, som måhända är mindre vetenskapligt noggranna men dock tillfyllest för att ge trädgårdsodlarna erforderlig vägledning. Inom trädgårdsnäringen har man därför också sökt sig fram på andra vägar. En och annan av de större företagarna har inrättat eget kemiskt laboratorium; andra har slagit sig samman i s. k. laboratorieföreningar, som inrett för ett flertal odlare gemensamma laboratorier. Slutligen har också tillkommit privata trädgårds-laboratorier, vilka genomför regelbundna jordundersökningar åt trädgårdsmästare.

De statsunderstödda kemiska kontrollstationerna kan enligt styrelsens mening bli till stor nytta för trädgårdsnäringen, i den mån de går över till att tillämpa ett för växthuskulturer lämpligt analysförfarande. Styrelsen har upptagit överläggningar därom med statens lantbrukskemiska kontrollanstalt. För närvarande existerar emellertid endast fem sådana stationer i hela landet. Detta är icke tillfyllest, i synnerhet som de redan nu är hårt engagerade genom sina arbetsuppgifter inom jordbruket. För att göra det möjligt för trädgårdsodlaren att tillgodogöra sig laboratoriets tjänster på ett riktigt sätt och utnyttja resultaten av analyserna, är en mera personlig direktkontakt mellan trädgårdsmästaren och kemisten önskvärd. Styrelsen finner det därför vara av stor vikt dels att laboratoriets arbetsområde är begränsat, så att trädgårdsmästaren icke försvinner som ett nummer i registret över uppdragsgivare, dels att laboratoriet är beläget inom eller i omedelbar närhet av viktiga odlingsområden. En av anledningarna till att de

mindre, lokala laboratorierna under senare tid haft sådan framgång är, att de uppfyller dessa krav. Därtill kommer, att de kan arbeta under enklare förhållanden än de statsunderstödda kemiska stationerna och med mindre omfattande laboratorietrustning. Enligt uppgift från Hässelby-Skalby trädgårdslaboratorium i Hässelby villastad torde dock behövligen utrustning för ett trädgårdslaboratorium kosta mellan 15 000 och 20 000 kronor. Därutöver kräves ändamålsenliga lokaler ävensom erforderlig, kemiskt utbildad personal. Behovet av dylika trädgårdslaboratorier i landet torde enligt styrelsen för närvarande kunna uppskattas till 8 å 10.

I fråga om det statliga stödet till jordbrukets yttre och inre rationalisering påpekar lantbruksstyrelsen, att den därom utfärdade kungörelsen icke är tillämplig på trädgårdsnäringen annat än i sådana undantagsfall, där det ur försörjningssynpunkt skulle visa sig lämpligt för mindre jordbrukare att å jordbruksfastighet påbörja eller förbättra viss odling av trädgårdsprodukter. Bland trädgårdsnäringens utövare inom landet finns emellertid ett icke oväsentligt antal företagare, som för att uppnå förbättrade försörjningsmöjligheter skulle vara i behov av stöd för rationaliseringsåtgärder av skilda slag, även om de icke driver sin produktion på s. k. jordbruksfastighet. Såsom exempel anför styrelsen följande.

Äldre växthusanläggningar är ofta otidsenliga och dåligt planerade för rationell drift. Ombyggnad av dessa var under kristidens senare skede omöjlig till följd av byggnadsförbud, och numera råder brist på kapital och lånemöjligheter. Uppvärmningen av växthusen sker ibland från ett flertal pannropor eller pannrum på skilda ställen inom anläggningen i föråldrade värmepannor och värmeledningar, vilket medför onormalt hög bränsleförbrukning och dryga arbetskostnader för eldning. Företag med bättre ekonomisk ställning har lagt om uppvärmningsanordningarna till centralt kontrollerade värmesystem, vilket medfört avsevärda besparingar.

Vattenförsörjningen är en av de viktigaste faktorerna för en framgångsrik och lönsam trädgårdsodling. Det gäller icke blott att ha tillgång till vatten, utan vattnet måste också vara av lämplig beskaffenhet för att kunna nyttjas till de många ömtåliga kulturer, som odlas under glas. Trädgårdarnas belägenhet är ofta sådan, att de måste använda vatten från stads eller kommuns vattenledningsverk. Av hälsoskäl är sådant vatten vanligen tillsatt med klor och har för kulturväxterna felaktigt reaktionstal. Detta måste rättas till antingen genom urluftning av vattnet i öppen bassäng eller genom avhårdning av detsamma i för ändamålet speciellt tillverkade apparater. En avhårdningsanläggning med passande kapacitet för en handels-trädgård kostar mellan 3 000 och 4 000 kronor.

Vattningen i växthusen är arbetskrävande och kostbar. Automatiska bevattningssystem för växthus finns i marknaden och kommer alltmer i bruk hos framsynta odlare. Tidsenliga anordningar i växthusen erfordras för transport av jord, växter och produkter. I såväl handelsträdgårdar som plantskolor och fruktodlingar befintliga lokaler för sortering och packning av produkter, plantering av växter och liknande arbeten behöver ofta moderniseras för att motsvara tidens krav. I många handelsträdgårdar måste lagringskällare med kyllagerrum byggas för avhårdning av blommor och för korttidslagring av vissa produkter före försäljning ävensom källare, i vilka blomsterlökar kan förvaras före drivning. Fruktodlarna har ofta behov av lagringskällare med kylanordningar för förvaring av frukt. För de anställdas räkning slutligen ställes krav på lämpligt inredda utrymmen till omklädningsrum, torkrum, tvätt- och dusekammare samt matrum etc.

Lantbruksstyrelsens förslag till statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering m. m. Lantbruksstyrelsen framhåller, att många trädgårdsföretagare i dagens läge svårligen kan uppbringa det för nyss nämnda och andra liknande rationaliseringsåtgärder erforderliga kapitalet. Styrelsen föreslår därför, att statligt stöd i form av lånegarantier och bidrag skall erbjudas trädgårdsnäringens utövare.

I fråga om sättet för genomförandet av stödet finner lantbruksstyrelsen det vara mest praktiskt att — med hänsyn till att trädgårdsskötsel är en i många avseenden från jordbruk väsensskild hantering, som tarvar speciell bedömning — en särskild kungörelse angående statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering utfärdas och att — för undvikande av tveksamhet vid fördelning av anslag mellan jordbruk och trädgårdsnäring — ett särskilt anslag upptages i riksstaten för tillgodoseende av trädgårdsnäringens rationaliseringsbehov.

Beträffande formerna och bestämmelserna för det statliga stödet till trädgårdsnäringens rationalisering föreslår lantbruksstyrelsen en så nära anslutning som möjligt till vad som gäller för statligt stöd till jordbrukets rationalisering. Statsgaranti bör enligt styrelsens förslag kunna lämnas för maskinlån, laboratorielån och rationaliseringslån samt statsbidrag till maskinhållning och laboratriveksamhet ävensom till rationaliseringsåtgärd inom trädgårdsföretag. Garanti för rationaliseringslån avses dock skola komma ifråga endast såvitt angår redan bestående företag.

Lånegaranti föreslår lantbruksstyrelsen skola kunna utlämnas på i hudsak följande sätt och villkor.

Statsgaranti för *maskinlån* för anskaffande av maskiner, vilka lämpligen bör användas av flera odlare gemensamt, samt för inköp, uppförande eller ombyggnad av byggnad, som erfordras för maskinhållning beträffande sådana maskiner, bör kunna utlämnas till sammanslutning av odlare och maskinhållare, som förbinder sig att med maskinernas hjälp utföra arbeten åt flera trädgårdsföretagare. Vidare torde garanti böra kunna lämnas till sammanslutning av trädgårdsodlare för *laboratorielån* för anskaffande av utrustning för trädgårdslaboratorium samt för inköp, uppförande eller ombyggnad av byggnad för sådant laboratorium. Laboratoriet bör vara avsett för ett flertal trädgårdsodlare. Lantbruksstyrelsen bör fastställa föreskrifter för verksamheten vid detsamma samt rörande kompetensvillkoren för ledaren av laboratriveksamheten. Garantierna för maskin- och laboratorielån bör icke beviljas till högre belopp än som motsvarar 80 procent av anskaffningskostnaden för maskin respektive utrustning eller byggnads-kostnaden. Lånen bör återbetalas med lika amorteringar vid utgången av vart och ett av de åtta efter lånets lyftande närmast följande kalenderåren.

Statsgaranti för *rationaliseringslån* bör kunna utlämnas till enskild person eller sammanslutning, som äger eller brukar trädgårdsföretag, för genomförande av sådana rationaliseringsåtgärder inom redan bestående trädgårdsföretag, som är ägnade att effektivisera och förbilliga driften samt mera varaktigt förbättra ekonomibygnader eller tekniska anordningar, såsom ombyggnad och modernisering av växthus, värmeanläggningar, arbets- och lagerlokaler samt personalrum, anläggande eller renovering av vatten-

renings- och bevattningsanläggning samt transportanordningar och inredningar i växthus, inrättande av lagringskällare med kylrum och övriga liknande rationaliseringsåtgärder. En förutsättning för lånegaranti skall givetvis vara, att den åtgärd, för vilken stöd begäres, skall framstå såsom ekonomiskt försvarbar med hänsyn till den förbättring av företagets drifts-ekonomi och företagarens försörjningsmöjligheter, som den kan väntas medföra. Garantien för rationaliseringslån bör beviljas med högst ett belopp, som motsvarar den av den garantibeviljande myndigheten godkända kostnaden för åtgärden, däri inberäknat utgift för upprättande av plan för ombyggnad eller anläggning. Åtnjutes statsbidrag för åtgärden skall lånebeloppet minskas med det belopp, som motsvarar bidraget. Amorteringen av rationaliseringslån torde böra påbörjas senast under sjätte året efter första lyftningsdagen, och amorteringstiden bör ej överstiga 15 år. Under särskilda förhållanden bör kunna medges, att låntagare under högst två år efter första lyftningsdagen ej skall vara skyldig att erlägga ränta. Sålunda upplupen ränta skall vid anståndstidens slut läggas till den beviljade lånesumman.

Beträffande *statsbidragen* föreslår lantbruksstyrelsen i huvudsak följande.

Den, som beviljats statsgaranti för maskin- eller laboratorielån, bör på särskild ansökan kunna tilldelas statsbidrag till *maskinhållning* och *laboratorieverksamhet* med högst 25 procent av lånets ursprungliga kapitalbelopp för återbetalning av lånet. Som förutsättning för statsbidrag bör gälla dels att låntagarens (i fråga om sammanslutning, dess medlemmars) ekonomiska ställning ej är så god, att det tydligen ej är behövt med ett dylikt bidrag, dels att den med lånegarantien avsedda verksamheten utövats på ett ändamålsenligt sätt under minst sex år, dels ock att låneskulden till 75 procent jämte upplupen ränta blivit återbetald enligt gällande föreskrifter.

För samma ändamål som i fråga om rationaliseringslån bör till enskild person eller sammanslutning, som äger eller brukar trädgårdsföretag, kunna utgå statsbidrag till *rationaliseringsåtgärd* inom trädgårdsföretag med högst 25 procent av den av den bidragsbeviljande myndigheten godkända kostnaden för åtgärden. Såsom förutsättning för statsbidrag bör gälla dels att sökandens (i fråga om sammanslutning, dess medlemmars) ekonomiska ställning ej är så god, att behov av bidrag för åtgärden ej tydligen föreligger, dels att trädgårdsföretaget ej är av större omfattning än att för driften utöver brukaren eller driftsledaren regelmässigt erfordras högst två helårsanställda arbetare. Statsbidrag av nu förevarande slag föreslås skola utgå enligt skriftligt kontrakt såsom räntefritt avskrivningslån, vilket sedan fem år förflutit från det lånet till fullo utbetalats, skall avskrivas med en femtedel under vart och ett av de följande fem åren. Annan avskrivningstid bör dock kunna bestämmas, om så kan anses lämpligt. Bidrag bör även kunna utgå utan anlitan av avskrivningslåneformen, om det med hänsyn till beskaffenheten av den åtgärd, för vilken statsbidrag söktes, bidragsbeloppets ringhet eller andra omständigheter ej anses erfordrerligt att anlita denna bidragsform. Den lånebeviljande myndigheten bör fordra ur det allmännas synpunkt tillfredsställande säkerhet. Eftergift för detta krav bör dock kunna göras av myndigheten, om lånebeloppet ej överstiger 3 000 kronor eller, i fråga om högre belopp, om det på grund av sökandens ekonomiska ställning erbjuder svårigheter för denne att ställa säkerhet men det finnes sannolikt att sökanden ändock skall uppfylla villkoren för lånet.

Lantbruksstyrelsens nu i huvudsak återgivna förslag skiljer sig bland annat i fråga om möjligheten att giva bidrag till andra än enskilda personer och i fråga om amorteringstiden för lån från bestämmelserna beträffande statligt stöd till jordbrukets rationalisering. Vad gäller den första frågan anför styrelsen följande.

Inom trädgårdsnäringen är det betydligt mera vanligt än inom jordbruket, att mindre företag drives av registrerade familjebolag eller därmed jämförliga sammanslutningar. Dessa kan vara i lika stort behov av statligt stöd till rationaliseringsåtgärder inom företagen som enskilda personer. Bestämmelserna bör därför utformas så, att det icke skall möta hinder för dylika sammanslutningar att komma i åtnjutande av lånegarantier och bidrag.

Vad därefter angår amorteringstiden för rationaliseringslån med statsgaranti anser lantbruksstyrelsen, att denna ej bör överstiga 15 år mot 30 år enligt bestämmelserna för jordbrukets rationalisering med hänsyn till att anläggningstillgångarna inom trädgårdsföretag omsättes snabbare än inom jordbruket.

Vad gäller tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna för lånegaranti och statsbidrag till trädgårdsnäringens rationalisering anför lantbruksstyrelsen i huvudsak följande.

För statens medverkan bör huvudprincipen vara den, att lånegarantier och bidrag lämnas till befintliga, i gång varande företag och icke till nyetableringar. För smärre utvidgningar bör stöd dock kunna lämnas i händelse den ifrågasatta utbyggnaden bedömes vara särskilt betydelsefull för att främja en förnuftig rationalisering av företagets drift. Liksom inom jordbruket bör nämligen rationaliseringen inom trädgårdsnäringen syfta till en utbyggnad av driftsenheterna till sådan storlek och produktionskapacitet, att de i framtiden får bättre möjligheter att tillgodogöra sig rationaliseringens fördelar.

För närvarande torde det finnas behov av krediter för rationalisering hos såväl större som mindre trädgårdsföretag. I princip bör man dock räkna med, att statligt stöd främst lämnas behövande företag av mindre storlek, d. v. s. företag med upp till två helårsanställda arbetare. Styrelsen vill dock icke förorda, att företag med flera anställda skall helt avstängas från möjligheten att erhålla lånegarantier. Statsbidrag torde dock böra förbehållas de mindre företagen. Beträffande dessa bör vidare ekonomisk behovsprövning ske enligt samma grunder som de, vilka gäller i fråga om beviljande av bidrag till jordbrukare för rationaliseringsåtgärder. I övrigt bör det ankomma på den bidragsbeviljande myndigheten att efter prövning av varje särskild ansökan bedöma angelägenhetsgraden av den begärda stödåtgärden.

Vad angår frågan om administrationen av det föreslagna stödet till trädgårdsnäringen föreslår lantbruksstyrelsen, att det bör uppdragas åt styrelsen att avgöra hithörande ärenden efter hörande av hushållningssällskap eller lantbruksnämnd. Som skäl härför anför styrelsen, att det är fråga om en ny uppgift, som fordrar enhetlig bedömning och en bättre översikt över fördelningen av stödåtgärderna än de lokala organen kan ge. Vidare torde erfordras särskild sakkunskap för teknisk granskning och bedömning av trädgårdsnäringens speciella byggnadsfrågor. För hithörande spørsmål

finner styrelsen — enär på området sakkunnig personal saknas inom lantbruksstyrelsen — det lämpligt att anlita den tekniska avdelningen inom Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, vilken är den enda inom landet, som specialiserat sig på trädgårdsnäringens byggnads- och värmetekniska problem. För att kunna fullgöra uppdraget torde emellertid verksamheten inom denna avdelning behöva utökas, och styrelsen finner det skäligt, att förbundet, som för liknande konsulentverksamhet under åren 1940—1948 tilldelades ett årligt statsanslag av 6 500 kronor, återigen beviljas statsbidrag. Med hänsyn till omfattningen av den granskningsverksamhet, varom här blir fråga, anser styrelsen det lämpligt med ett årligt statsbidrag av 25 000 kronor, vilket belopp skulle täcka avlöningskostnader och omkostnader för en tjänsteman.

Handläggningen av ifrågavarande ärenden inom styrelsens lantbruksbyrå beräknas tills vidare icke medföra behov av förstärkning utav personalen.

Lantbruksstyrelsen finner det förenat med stora vanskligheter att på förhand ens ungefärligen söka uppskatta, vilka belopp, som skulle krävas för att täcka det årliga behovet av medel till rationaliseringsåtgärder inom trädgårdsnäringen enligt de förslag, som styrelsen framfört. Om något av betydelse skall kunna uträttas till näringens fromma, är det emellertid enligt styrelsens mening angeläget, att den ekonomiska ramen särskilt i början ej göres alltför snäv. Styrelsen finner det med hänsyn härtill önskvärt, att ramen för *lånegarantierna* bestämmes till ett belopp av 3 000 000 kronor för budgetåret 1955/56. Eventuella förluster på *lånegarantierna* torde enligt styrelsen böra täckas av medel från det under nionde huvudtiteln redan befintliga anslaget till täckande av förluster på grund av kreditgaranti. För utbetalande av *bidrag i form av avskrivningslån* föreslår styrelsen vidare en anvisning för budgetåret 1955/56 av ett belopp å 500 000 kronor.

Vidare understryker lantbruksstyrelsen, att det enligt dess uppfattning är önskvärt, att möjligheter skapas att lämna icke blott statliga *lånegarantier* utan i vissa fall även bidrag. Om det av statsfinansiella eller andra skäl skulle bli nödvändigt att begränsa bidragsgivningen, är det enligt styrelsen under alla förhållanden angeläget, att trädgårdsnäringens kreditfråga blir löst genom utlämnande av statliga *lånegarantier*.

Yttrandena

Av de myndigheter och organisationer, som yttrat sig över lantbruksstyrelsens förslag, tillstyrker alla med undantag av fullmäktige i riksgäldskontoret, statskontoret samt bank- och fondinspektionen i princip förslaget eller lämnar detsamma utan väsentlig erinran. Hushållningssällskapens förbund och Sveriges allmänna hypoteksbank förordar emellertid i sitt yttrande en anknytning av stödet till trädgårdsnäringen till de redan för jordbruket existerande författningarna och anslagen. Liknande synpunkter anföres

av Svenska jordbrukskreditkassan. Fullmäktige i riksbanken, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund och Svenska jordbrukskreditkassan anser, att beslutanderätten i fråga om lånegarantier och statsbidrag bör ligga hos de lokala organen och ej hos lantbruksstyrelsen. Vidare finner lantbruksförbundet, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut samt Hushållningssällskapens förbund de föreslagna laboratorielånen mindre motiverade och föreslår andra åtgärder i anslutning till nu befintliga kontrollstationer. Den föreslagna begränsningen av det statliga stödet till i främsta rummet de mindre företagen möter invändningar från — förutom statskontoret — Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund och Svenska plantskolornas riksförbund, vilka anser, att alla företag, oavsett storlek, bör få möjligheter att efter behovsprövning erhålla statliga lånegarantier och bidrag. Liknande synpunkter anföres av riksbanksfullmäktige. Sveriges pomologiska förening och Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund föreslår, att statsbidrag skall lämnas även till en konsulent i fruktodlingstekniska frågor. Av innehållet i yttrandena torde få återges följande.

Fullmäktige i riksbanken har icke några principiella invändningar mot att stöd beredes trädgårdsnäringen i form av statlig kreditgaranti. Det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget synes dock enligt fullmäktige böra överarbetas, varvid uppmärksamhet bör ägnas åt de strukturella förändringar inom näringen, som ägt rum under de senaste åren och som medfört, att det förebragta utredningsmaterialet delvis redan är föråldrat. Vad angår de synpunkter i övrigt, som bör beaktas vid en överarbetning, anför fullmäktige i huvudsak följande.

Den nära anknytning, som råder mellan trädgårdsnäringen och jordbruket, har fått sitt uttryck bland annat i att den statliga jordbruksegnahemsverksamheten i viss omfattning är tillämplig även på trädgårdsnäringen. Det synes därför fullmäktige naturligt, att det statliga lånegaranti- och bidragssystemet för jordbrukets inre och yttre rationalisering utbygges till att omfatta även trädgårdsnäringen. Jordbrukets maskinlånafond borde även kunna göras tillgänglig för företagare inom trädgårdsnäringen. Enligt fullmäktiges mening är det avgjort att föredraga att framför en centralisering till lantbruksstyrelsen låta lantbruksnämnderna med anlitande av den expertis, som finnes tillgänglig inom hushållningssällskapen, handha garanti- och bidragsverksamheten på förevarande område. Kännedom om de lokala förhållandena torde i förevarande fall vara synnerligen betydelsefullt såväl vid prövningen av framställningar om statligt stöd som vid övervakningen av medlens användning.

Beträffande den krets av näringsutövare, som skulle kunna komma i åtnjutande av det statliga stödet, synes det fullmäktige oegentligt att i princip begränsa detta till redan existerande företag med upp till två helårsanställda. Även större företag torde vara i behov av stöd för rationaliseringsåtgärder, och det kan vara i konsumenternas intresse, att inom vissa områden nya trädgårdsföretag tillkommer. I sistnämnda fall bör den, som är eller varit verksam inom branschen, kunna komma i åtnjutande av det statliga stödet för en nyetablering.

Fullmäktige framhåller vidare, att ett kreditgarantisystem i tider av pen-

ningknapphet icke innebär någon säkerhet för att lån verkligen kan erhållas. Med hänsyn till den relativt ringa omfattning förevarande verksamhet avses få, torde emellertid denna synpunkt icke kunna tillmätas avgörande betydelse vid utformningen av lånesystemet. Fullmäktige erinrar även om att enligt förslaget till ny banklag bankerna skall få möjlighet att i begränsad omfattning lämna blancokrediter till småföretagare, däribland företagare inom trädgårdsnäringen. Även sådana lånemöjligheter blir dock givetvis beroende av penningtillgången.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anser för sin del icke, att tillräckliga skäl anförts för att på sätt lantbruksstyrelsen ifrågasatt i kredithänseende överflytta trädgårdsnäringen till den offentliga sektorn med den prioritet, detta kan innebära. På grund härav och med hänsyn till de synpunkter, fullmäktige främst har att bevaka, avstyrker fullmäktige för sin del lantbruksstyrelsens förslag. Fullmäktige anför vidare i huvudsak följande.

Det statistiska material, som ligger till grund för lantbruksstyrelsens framställning, är såsom styrelsen själv påpekat föga tillfredsställande, vilket försvårar möjligheten att bilda sig en uppfattning om trädgårdsnäringens aktuella ekonomiska läge och förutsättningar för framtiden. Vad angår synpunkten, att trädgårdsnäringen borde jämföras med jordbruket, må härjämte anmärkas, att det stöd, som från statens sida kommer sistnämnda näringsgren till del, i väsentlig mån betingats av beredskapssynpunkter. Uppenbart torde emellertid vara, att trädgårdsnäringens fortsatta utveckling är ett samhällsintresse av vikt. I nuvarande ekonomiska läge är det dock nödvändigt, att största återhållsamhet inför nya investeringskrav iakttages. I statsverkspropositionen har också starkt understrukits vikten av att anspråken på samhällets resurser i möjligaste mån begränsas. Icke minst gäller detta sådana utgifter, för vilkas täckande lånemarknaden måste anlitas. Det är härvid av betydelse, att de kreditrestriktioner, som bland annat ansetts nödvändiga för att förhindra en inflationistisk utveckling, icke uppnykas genom statliga åtgärder för att underlätta penninganskaffningen för särskilda företag eller näringsgrenar.

Framhållas må ytterligare, att de tillgängliga resurserna tages i anspråk i lika mån, oavsett om investeringarna finansieras genom lån mot statlig garanti eller genom av riksgäldskontoret upptagna lån. Fullmäktige har vid tidigare tillfällen, då en utvidgning av den statliga kreditgarantigivningen satts i fråga, framhållit önskvärdheten av att verkningarna av kreditgarantisystemet, bland annat för kreditväsendet och den statliga upplåningen, ingående utredes och belyses, innan systemet kommer till användning på nya områden. Fullmäktige anser sig nu höra ånyo understryka denna mening.

Mot riksgäldsfullmäktiges beslut reserverade sig herrar *Hagberg*, *Svensson* och *Näsgård*, vilka ansåg, att fullmäktige bort tillstyrka bifall i huvudsak till lantbruksstyrelsens förslag. Reservanterna förenade sig därvid om följande särskilda yttrande.

Lantbruksstyrelsens förslag till grunder för lånegaranti och bidrag avseende trädgårdsnäringens rationalisering följer i stort sett motsvarande stödverksamhet inom jordbruket. Vi tillstyrker för vår del denna utvidgning av statens garanti- och bidragsverksamhet.

Då anknytning redan skett mellan jordbruk och trädgårdsnäring i fråga om det särskilda statliga stödet till egnahemsverksamheten, synes det lämpligt att motsvarande anordning genomföres även beträffande rationalise-

ringsåtgärderna. Jordbrukets maskinlånefond torde även böra göras tillgänglig för trädgårdsnäringens utövare.

Beslutanderätten i fråga om stödåtgärder bör i huvudsak ankomma på lantbruksnämnder och hushållningssällskap i stället för lantbruksstyrelsen.

Till det särskilda yttrandet lät herr *Näsgård* för egen del till protokollet anteckna följande tillägg.

Vad beträffar de ändamål, för vilka lånegaranti och bidrag må beviljas, anser jag, att laboratorielån bör strykas från förteckningen. Å andra sidan förordar jag, att rationaliseringslån må kunna utgå även för nybyggnad av växthus.

Statskontoret ifrågasätter lämpligheten av att på det svaga underlag, som statistiska centralbyråns utredning utgör, besluta om statsgarantier och statsbidrag till trädgårdsnäringen. I vart fall kan ämbetsverket icke förordna, att ett system med statsbidrag införes. Ämbetsverket ifrågasätter också, om det kan anses välbetänkt, att under tiden för gällande kreditrestriktioner volymen för statlig lånegaranti på föreslaget sätt utökas.

Vid en eventuell kreditgaranti bör enligt statskontorets mening möjligheten att erhålla sådan anpassas till önskemålet om uppnående av rationella driftsenheter och icke såsom i lantbruksstyrelsens förslag enbart uppåt och ej nedåt. Vidare bör den amorteringsfria tiden för rationaliseringslånen avsevärt begränsas, förslagsvis till högst två år. Lånetider upp till 21 år synes ämbetsverket ej heller böra förekomma. Ersättningen till handels-trädgårdsmästareförbundet för dess befattning med den föreslagna tekniska granskningen bör slutligen enligt statskontorets mening utgå enligt taxa, anpassad efter förbundets kostnader för uppdragen.

I det av *riksräkenskapsverket* avgivna yttrandet framhålles det vara av största vikt, att lantbruksstyrelsen, innan lånegaranti beviljas, företar en ingående prövning av att för garantien ställda säkerheter blir fullt tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. Enligt ämbetsverkets förmenande bör vidare yttrande över ansökningarna om lånegaranti och bidrag alltid inhämtas från vederbörande hushållningssällskap.

Sveriges lantbruksförbund finner lantbruksstyrelsens förslag i fråga om laboratorielån mindre motiverade, när de redan statsunderstödda kemiska kontrollstationerna med fördel kan utbyggas och i de områden, där trädgårdsnäringen har sin största utbredning och kontrollstationer saknas, kan erhålla filialer. Vad angår beslutanderätten vill förbundet ifrågasätta, om det icke vore smidigast och mest ändamålsenligt, att denna ankommer på hushållningssällskapen, som genom sina trädgårds- och maskinkonsulenter äger god Orts- och personkänedom och måste anses ha bättre förutsättningar än lantbruksstyrelsen att öva kontroll över behov och användning av tillgängliga medel.

Frågan om laboratorielånen tages upp även i remissyttrandena från *Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* samt *statens lantbrukskemiska kontrollanstalt*. Styrelsen för Alnarpsinstitutet anser, att trädgårdsnäringen bättre än genom laboratorielån skulle stödjas antingen genom in-

rättande av ett centralt väl utrustat kemiskt trädgårdslaboratorium, förslagsvis vid institutet, eller genom ökade anslag till någon redan befintlig kemisk station. Lantbrukskemiska kontrollanstalten tillstyrker i princip statligt stöd för kemiska undersökningar av jord i växthusodlingar men hemställer att, innan formerna för sådant stöd fastställs, närmare utredning måtte verkställas dels om den lämpliga metodiken för sådana undersökningar, dels om undersökningsverksamhetens ändamålsenliga organisation. Anstalten vill ifrågasätta, om icke de statsunderstödda lantbrukskemiska kontrollstationerna borde anlitas även för trädgårdsnäringens behov.

Även *Hushållningssällskapens förbund* finner det önskvärt, att laboratorieverksamheten på trädgårdsområdet så långt möjligt an knytes till de redan befintliga lantbrukskemiska kontrollstationerna. Förbundet anser det vidare mest lämpligt och praktiskt, att de för rationaliseringsstödet åt jordbruket förefintliga bestämmelserna utvidgas att även omfatta trädgårdsnäringen, enär odlingen av frukt, bär och grönsaker m. m. alltmera ingår snarare som ett led i jordbruksdriften än som ett särskilt näringsfång. Ärendena rörande lån och bidrag till maskinhållning och rationaliseringsåtgärder bör enligt förbundet i konsekvens härmed handläggas och avgöras av hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna, vilka redan handhar motsvarande uppgifter för jordbrukets del.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund vill icke förorda någon bestämd storleksgräns som villkor för erhållande av garantier och bidrag utan anser en ingående prövning av lantbruksstyrelsen i varje enskilt fall vara tillräcklig.

Svenska lantarbetareförbundet uttalar, att några principiella hinder för genomförandet av lantbruksstyrelsens förslag icke behöver föreligga. Förbundet har dock vissa erinringar.

Rationaliseringslån för inrättande av lagringskällare med kylrum bör i främsta rummet stå till förfogande för sammanslutningar av trädgårdsodlare och först i andra hand för enskilda odlare. Vidare understryker förbundet vikten av prövningen och tillsynen av garantierna för laboratorielånen och framhåller, att det förutom ett verkligt behov måste finnas ett tillräckligt underlag för ett kemiskt laboratorium inom en ort, ådagalagt genom en verklig vilja från odlarnas sida att påtaga sig det ekonomiska ansvaret för laboratoriets fortbestånd. I fråga om statsgarantien för rationaliseringslån är det enligt förbundets mening knappast rimligt med hundra procentig garanti. Den statliga lånegarantien bör lämnas endast för exempelvis 75 eller 80 procent av kostnaden. Förbundet anser vidare, att den föreslagna amorteringstiden för rationaliseringslån med hänsyn till den korta nyttjandetiden inom trädgårdsodlingen är mindre tillfredsställande och föreslår en längsta amorteringstid av 12 år. Amorteringsfrihet skall härvid kunna medges under de båda första åren. Begränsningen av statsbidragen till de små företagen finner förbundet riktig men önskar med hänsyn till de faktiska förhållandena inom näringen en klarare definition på mindre företag.

Förbundet understryker också lantbruksstyrelsens förslag, att rationaliseringslån skall kunna beviljas allenast redan bestående trädgårdsföretag.

Även *statens jordbruksnämnd* anser det välbetänkt att, såsom lantbruksstyrelsen föreslår, det statliga stödet till rationaliseringen i regel inskränkes till befintliga, i gång varande företag.

Sveriges pomologiska förening och *Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund* föreslår, förutom tidigare nämnda önskemål om statsbidrag till en konsulent i fruktodlingstekniska frågor, att de föreslagna rationaliseringslånen även skall kunna avse rationaliseringsåtgärder inom bestående anläggningar för musttillverkning. Riksförbundet anser vidare, att rationaliseringslån för inrättande av lagringskällare med kylrum bör utvidgas att gälla för inrättande av sorterings- och lagringslokaler med kylrum.

Svenska plantskolornas riksförbund hemställer, att bestämmelserna ges en sådan utformning, att plantskolor utan hinder av att de sysselsätter mer än två personer får möjlighet till rationaliseringslån liksom lån för uppförande av lagerhus för plantskolealster.

Bank- och fondinspektionen hyser principiella betänkligheter gentemot de framlagda förslagen till statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering men anser sig icke kunna bestrida, att vissa skäl kan anföras, vilka talar för ett till maskin- och laboratorielån begränsat statsstöd. Inspektionen anför härom i huvudsak följande.

Såsom lantbruksstyrelsen framhållit, är det statistiska material som finns tillgängligt rörande trädgårdsnäringsen mycket begränsat, och man torde därför enligt inspektionen få vara synnerligen försiktig i sina allmänna omdömen rörande näringsens lönsamhet och övriga ekonomiska förhållanden. Redan av denna anledning har man skäl vara återhållsam, då det gäller att införa en ny statlig stödverksamhet. En tämligen självklar förutsättning för en sådan åtgärd bör vara — åtminstone i ett läge, där investeringsresurserna är hårt ansträngda — att man siffermässigt kan klart dokumentera behovet av hjälp från det allmännas sida liksom också den sannolika effekten av att näringsen lämnas att själv söka lösa sina problem. Men även om man anser det sannolikt, att trädgårdsnäringsen befinner sig i en sådan situation, att en krisartad utveckling behöver befaras, därest ej det allmänna i någon form träder emellan, är det enligt ämbetsverket icke därmed bevisat, att en statlig stödverksamhet nu måste inledas. En »självsanering» inom trädgårdsnäringsen — såtillvida att ett antal mindre bärkraftiga företag avvecklas — är möjligen på längre sikt ett fördelaktigare alternativ. Att man därvid får räkna med en överflyttning av vissa företagare och arbetare till andra näringsgrenar torde i dagens sysselsättningsläge ej innebära något allvarligare problem. Ej heller det bortfall av inhemska trädgårdsprodukter som, åtminstone under en övergångstid, möjligen blir en följd av att antalet trädgårdsföretag minskas synes innebära någon svår samhällelig olägenhet. Det beredskapsmotiv, som utgör ett vägande skäl för stödet åt jordbruksnäringsen, torde icke kunna med tillnärmelsevis samma styrka åberopas beträffande trädgårdsodlingen. Slutligen bör ihågkommas, att inledandet av en statlig stödverksamhet för en ekonomiskt betryckt näringsgren enligt inspektionens mening innefattar något av ett prejudikat.

Vad angår maskin- och laboratorielån, för vilka inspektionen kan tänka sig statliga kreditgarantier, är det emellertid fråga om kollektiva anordningar, vilkas utnyttjande kräver organiserad samverkan från ett antal trädgårdsföretagare, och en sådan statlig stödverksamhet synes försvarlig, bland annat därför att den är ägnad att stimulera till förbättrade organisatoriska

förhållanden inom näringen. I detta hänseende torde för närvarande allvarliga brister föreligga, vilka sannolikt bidragit till uppkomsten av den nuvarande situationen. Inspektionen framhåller i detta sammanhang angelägenheten av att trädgårdsföretagarna själva tar erforderliga initiativ på detta område. Inspektionen kan däremot icke tillstyrka rationaliseringslånen och bidragen.

Beträffande enskildheterna i lantbruksstyrelsens förslag anför bank- och fondinspektionen i huvudsak följande.

Huruvida det kan anses erforderligt att kombinera de av inspektionen förordade maskin- och laboratorielånen med bidrag, anser sig inspektionen ej ha tillräcklig erfarenhet att bedöma. I fråga om amorteringstiderna för dessa lån föreslår inspektionen, att den föreslagna amorteringstiden åtta år ändras till *högst* åtta år, så att den i varje enskilt fall kan anpassas till maskinernas eller laboratoriernas livslängd. Enligt vad inspektionen tror sig veta, torde man beträffande vissa maskiner, som upplåtes från maskinhållare, få räkna med fullständig förslitning på fyra å fem år.

Medverkande i den statsgaranterade kreditgivningen föreslås skola bli, bland andra, jordbrukskassor och hypoteksföreningar. Då avsikten är, att maskinlån och laboratorielån skall kunna tillhandahållas även sammanslutning av trädgårdsföretagare och då sådana låntagare ej bör upptaga lån hos jordbrukskassa utan hos centralkassa för jordbrukskredit, bör i bestämmelserna ej talas om jordbrukskassa utan om jordbrukets kreditkassor. Vad därefter angår hypoteksförening såsom kreditgivare i detta sammanhang ifrågasätter inspektionen, om det kan anses lämpligt, att hypoteksförening, som bör ha långfristig in- och utlåning, medverkar vid beviljande av maskin- och laboratorielån, som ju avses få en löptid av (högst) åtta år.

Enligt inspektionens mening bör det uttryckligen framhållas, att kreditinrättningar, som medverkar i statsgaranterad kreditgivning för trädgårdsnäringen, icke bör åläggas vidsträcktare kontrollskyldigheter än de, som tillämpas i övrig statsgaranterad låneverksamhet.

Sveriges allmänna hypoteksbank, vilken bifogat yttranden i ärendet från Smålands m. fl. provinser och Mälardalens län och Norrlands hypoteksföreningar, Skånska hypoteksföreningen samt Älvsborgs m. fl. läns och Norrlands hypoteksföreningar, anmäler att hypoteksbanken och hypoteksföreningarna i princip är villiga att medverka i den föreslagna långivningen. Hypoteksbanken har dock i nuvarande låsta ränteläge stora svårigheter att anskaffa tillräckliga medel redan till hypoteksföreningarnas ordinarie utlåning. Hypoteksinstitutionen kan bland annat till följd härav i nuvarande läge medverka i den föreslagna garantilåneverksamheten endast i den utsträckning, regleringen av kapitalmarknaden så medger. Enär hypoteksinstitutionens verksamhet i princip avser långfristig långivning med återbetalning med lika annuiteter, finner hypoteksbanken endast rationaliseringslånen med en sammanlagd löptid av minst 15 år lämpa sig för hypoteksföreningarna, medan övriga låneformer icke synes lika väl anpassade för dessa. Hypoteksbanken ifrågasätter vidare, bland annat, huruvida icke den av lantbruksstyrelsen föreslagna författningstexten borde kompletteras med en bestämmelse, enligt vilken föreskrifterna i kungörelsen 1948:367 med vissa be-

stämmelser rörande statlig garanti för lån till yttre och inre rationalisering på jordbrukets område m. m. i tillämpliga delar skall äga motsvarande tillämpning beträffande den nu föreslagna garantilåneverksamheten. Det torde nämligen enligt hypoteksbanken vara lämpligt, att frågan om långgivarens rättigheter och skyldigheter i förhållande till garantigivaren samt i anslutning härtill uppkommande rättsliga frågor regleras på i huvudsak samma sätt som beträffande den redan pågående garantilåneverksamheten.

Svenska sparbanksföreningen anser att det, även om kreditanskaffningsfrågan för trädgårdsnäringens del nu bör lösas separat, bör förutsättas, att också frågan om rationalisering av trädgårdsprodukternas försäljning m. m. får en tillfredsställande lösning. I dessa hänseenden måste enligt föreningens mening näringsutövarna själva genomföra erforderliga åtgärder, om det skall anses motiverat att stödja rationaliseringssträvandena i övrigt med statsbidrag. I övrigt uttalar sig föreningen om kreditmöjligheterna m. m. och anför följande.

Med anledning av ett uttalande i lantbruksstyrelsens skrivelse vill sparbanksföreningen påpeka, att statlig kreditgaranti icke i och för sig kan anses medföra förtursrätt framför andra angelägna kreditbehov, t. ex. avseende bostadsbyggande. Möjligheterna att tillgodose efterfrågan på lån är ju alltid beroende av läget på kreditmarknaden. Landets sparbanker har hittills lämnat krediter till trädgårdsföretag i icke obetydlig omfattning. Utan att taga ställning till frågan, huruvida trädgårdsnäringen bör erhålla stöd genom statlig lånegaranti och bidragsgivning, vill föreningen uttala, att den är förvissad om att sparbankerna är villiga att utlämna statsgaranterade krediter till trädgårdsföretag i sådana fall, där sparbankernas medverkan liksom hittills betraktas som naturlig. Såsom nyss framhållits kan dock möjligheterna att lämna sådan medverkan variera med de allmänna förhållandena på kreditmarknaden.

Vad beträffar villkoren för garantilån förutsätter föreningen, att frågor om räntesättningen m. m. får sin lösning efter de linjer, som uppdragits för garantilånen för jordbrukets lagerhus m. m. Föreningen ifrågasätter dessutom, om icke vid beviljande av garanti för rationaliseringslån den amorteringsfria tiden bör inskränkas till högst tre år med hänsyn till dessa anläggningars kortare varaktighet.

Svenska jordbrukskreditkassan delar lantbruksstyrelsens uppfattning, att trädgårdsnäringens nuvarande ekonomiska förhållanden motiverar statligt stöd åt näringen i olika former. Jordbrukskreditkassan anmäler, att jordbrukskasserörelsen är villig att lämna sin medverkan till stödverksamheten på trädgårdsnäringens område genom att, i den utsträckning så kan befinnas möjligt, utlämna lån mot statlig garanti. Beträffande detaljerna i lantbruksstyrelsens förslag anför jordbrukskreditkassan bland annat följande.

Enär anknytning redan skett mellan jordbruk och trädgårdsnäring i fråga om det särskilda statliga stödet till egnahemsverksamheten, synes det jordbrukskreditkassan ligga nära till hands, att motsvarande anordning genomföres även beträffande rationaliseringsåtgärderna. Det torde vidare förtjäna övervägas, om icke jordbrukets maskinlånefond lämpligen kunde göras tillgänglig även för trädgårdsnäringens utöware. Enligt jordbrukskredit-

kassans mening är det av praktiska skäl önskvärt, att bestämmelserna om statligt stöd på hithörande områden ej alltför mycket splittras upp på specialförfattningar. Vid nu antydd ordning skulle beslutanderätten i huvudsak ankomma på lantbruksnämnder och hushållningssällskap i stället för på lantbruksstyrelsen. Särskilt på något längre sikt, då stödverksamheten fått nämnvärd omfattning, torde en sådan decentralisering visa sig vara mest ändamålsenlig. Såväl vid prövning av förekommande framställningar om statligt stöd som vid senare kontroll över användningen av de disponerade medlen torde nämligen kännedom om de lokala förhållandena visa sig vara särskilt betydelsefull.

Vad beträffar de ändamål, för vilka lånegaranti och bidrag må beviljas, ifrågasätter jordbrukskreditkassan, huruvida icke — innan närmare utredning verkställts — laboratorielån bör utgå ur förteckningen. A andra sidan förordar jordbrukskreditkassan, att rationaliseringslån må kunna utgå även för nybyggnad av växthus.

Departementschefen

Trädgårdsnäringen i vårt land har under senare år utvecklats starkt såväl kvantitativt som kvalitativt. Betydande belopp har därvid investerats i olika slags anläggningar. Det synes mig uppenbart, att en sådan utveckling icke skulle ha kommit till stånd, om icke näringen givit sina utövare en någorlunda tillfredsställande bärning. Särskilt torde de ekonomiska förhållandena ha varit gynnsamma under krigsåren och tiden närmast därefter. Sedan det internationella handelsutbytet åter kommit i gång, har emellertid konkurrensen från länder med lägre produktionskostnader gjort sig allt starkare gällande och minskat avsättningsmöjligheterna för näringen. Framför allt har de mindre företagarna i branschen fått kännning därav. I skilda sammanhang har uppmärksamheten fästs på denna utveckling.

Även om — såsom framhållits i flera remissyttranden — den av lantbruksstyrelsen förebragta utredningen icke kan göra anspråk på att vara uttömmande, synes den dock ge vid handen, att åtgärder från statens sida är påkallade för att stödja en rationalisering av trädgårdsnäringen. Som bekant åtnjuter jordbruksnäringen redan ekonomiskt stöd av staten för vissa slags produktionsbefrämjande åtgärder i form av dels statlig kreditgaranti för lån, upptagna i enskilda kreditinrättningar, dels bidrag, utformade såsom avskrivningslån. Även hantverks- och småindustriföretag kan komma i åtnjutande av statlig lånegaranti och bidrag. En del av de statliga stödåtgärder, som avser jordbruket, gäller även trädgårdsnäringen. Sålunda kan företagare eller sammanslutning av sådana inom sistnämnda näring erhålla stöd enligt bestämmelserna i kungörelserna den 5 juni 1942 (nr 543) angående lån från bevattningslånefonden, den 11 juni 1948 (nr 366) angående den statliga jordbruksegnahemsverksamheten och den 7 maj 1954 (nr 311) angående statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål. Däremot kan trädgårdsodlare icke annat än i undantagsfall erhålla lån eller bidrag enligt kungörelserna den 11 juni 1948 (nr 342)

angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m. samt den 26 juni 1948 (nr 380) angående lån från jordbrukets maskinlånefond m. m.

Av den föreliggande utredningen framgår, att brister föreligger i fråga om den rationella anordningen av driften vid åtskilliga företag på trädgårdsnäringens område. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit, torde dessa brister i betydande utsträckning kunna avhjälpas genom ökad specialisering, ändamålsenligare odlingsmetoder, moderniseringar inom företagen och utnyttjande av maskinella hjälpmedel i större utsträckning än för närvarande. Uppenbarligen bör det i första hand ankomma på företagen själva att genomföra dylika rationaliseringar. Många av dem torde emellertid sakna ekonomiska förutsättningar för att kunna vidtaga några mera betydande förbättringar. Därjämte är kostnaden för utrustning i vissa fall så stor i förhållande till möjligheten att utnyttja densamma, att investeringen blir ekonomiskt försvarlig endast om förvärvet sker gemensamt för flera företagare.

Mot bakgrunden av det anförda ansluter jag mig till lantbruksstyrelsens av flertalet remissinstanser förordade förslag, att ökade möjligheter skall beredas trädgårdsnäringen att erhålla stöd för rationaliseringsåtgärder. Förslaget innebär i huvudsak att, i nära anslutning till vad som gäller för statligt stöd till jordbrukets rationalisering, kreditgaranti och bidrag i form av avskrivningslån skall kunna lämnas för vissa dylika åtgärder samt för uppförande och utrustande av trädgårdslaboratorier ävensom att kreditgaranti för maskinlån och bidrag till maskinhållning skall ställas till förfogande även för företagare inom trädgårdsnäringen. Därjämte avses bidrag skola lämnas till viss teknisk konsulentverksamhet. Även enligt min mening bör det ifrågasätta stödet till trädgårdsnäringen utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de för jordbruket gällande bestämmelserna. I vissa hänseenden torde stödet emellertid böra få en något annan utformning än lantbruksstyrelsen föreslagit.

Vad till en början angår maskinlånen bör såsom lantbruksstyrelsen hemställt statlig kreditgaranti kunna lämnas enskild företagare eller sammanslutning för lån för anskaffande av maskin, som skall användas av flera företagare gemensamt i produktionen av trädgårdsprodukter, ävensom för inköp, uppförande och ombyggnad av byggnad, som erfordras för av sökanden bedriven maskinhållning beträffande dylika maskiner. I enlighet med vad som gäller för lån till motsvarande ändamål inom jordbruket bör lånegarantien icke beviljas till högre belopp än 80 procent av anskaffnings- eller byggnadskostnaden. Med hänsyn till att vissa maskiner undergår en snabb förslitning, är det angeläget, att amorteringstiden anpassas efter respektive maskins livslängd. Längre amorteringstid än åtta år synes därvid icke böra komma i fråga. I fråga om lån till byggnad innebär den maximala amorteringstiden en två år kortare tid än den, som tillämpas för jordbruket.

Liksom beträffande jordbruket bör för återbetalning av maskinlån kunna beviljas bidrag med belopp, motsvarande högst 25 procent av lånets ursprungliga kapitalbelopp, därest låntagarens — i fråga om sammanslutning dess medlemmars — ekonomiska ställning icke är så god, att bidrag uppenbarligen icke är behöfligt. Som förutsättning för bidrag bör vidare gälla, att den med maskinlånet avsedda verksamheten på ändamålsenligt sätt har utövats under minst tre fjärdedelar av amorteringstiden samt att den övriga delen av låneskulden jämte ränta blivit återbetald i vederbörlig ordning.

Likaledes biträder jag förslaget, att kreditgaranti skall kunna lämnas enskild företagare eller sammanslutning för rationaliseringslån.

Sådan garanti skall enligt förslaget lämnas endast för lån till rationaliseringsåtgärd inom redan bestående trädgårdsföretag. Dock avses garanti undantagsvis kunna komma i fråga för smärre utvidgningar, därest utbyggnaden bedömes vara särskilt betydelsefull för en förnuftig rationalisering av företagets drift. Vad sålunda föreslagits kan jag biträda. Såsom lantbruksstyrelsen anfört torde nämligen i nuvarande läge rationaliseringen inom trädgårdsnäringen — liksom inom jordbruket — böra syfta till en utbyggnad av driftsenheterna till sådan storlek och produktionskapacitet, att dessa för framtiden får bättre möjligheter att tillgodogöra sig rationaliseringens fördelar. I överensstämmelse härmed bör stöd, efter behovspövning, kunna lämnas de mindre företagen. Enligt lantbruksstyrelsens förslag bör därvid gränsen dragas så, att till mindre företag hänföres företag med högst två helårsanställda arbetare utöver brukaren eller driftsledaren. Med hänsyn till förhållandena inom trädgårdsnäringen har erinringar framställts häremot. För min del vill jag föreslå, att med mindre företag skall avses företag med — förutom brukaren och tillfällig arbetskraft — ej mer än en helårsanställd arbetare. Även om den statliga kreditgarantien sålunda i princip skall vara begränsad till att avse sådana företag, torde dock möjlighet böra finnas att undantagsvis, därest särskilda omständigheter föreligger, kunna bevilja dylik garanti för rationaliseringslån avseende företag, som är något större än vad som nyss förutsatts.

I fråga om de ändamål, sådant lån må avse, är jag i huvudsak ense med lantbruksstyrelsen. Sålunda bör garanti kunna lämnas för lån för rationaliseringsåtgärder, som är ägnade att effektivisera och förbilliga driften samt mera varaktigt förbättra ekonomibyggnader eller tekniska anordningar, såsom ombyggnad och modernisering av växthus, värmeanläggningar, arbets- och lagerlokaler — dock ej personalrum — anläggande eller renovering av vattenrenings- och bevattningsanläggning samt transportanordningar och inredningar i växthus, anordnande av lagringskällare med kylrum och andra liknande rationaliseringsåtgärder. Såsom Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund anfört torde lån för anordnande av sorteringslokal med kylrum även höra komma i fråga. Däremot kan jag icke tillstyrka framställda önskemål om att möjligheten till kreditgaranti skall utsträckas till att regelmässigt

gälla lån för nybyggnad av växthus. Ej heller synes lånegaranti böra ifrågakomma för rationalisering av anläggningar för musttillverkning.

Beträffande rationaliseringslån inom jordbruket gäller, att garanti får lämnas högst för det belopp, som motsvarar den av den beviljande myndigheten godkända kostnaden för åtgärden, däri inräknat utgift för upprättande av plan för företaget m. m. Att på sätt Svenska lantarbetareförbundet föreslagit härvidlag begränsa garantigivningen såvitt angår trädgårdsnäringsen synes icke motiverat. Jag föreslår därför, att kreditgaranti för rationaliseringsåtgärd inom sistnämnda näring må beviljas för lån till hela kostnaden, bestämd på i tillämpliga delar samma sätt som i fråga om jordbruket.

Vad angår amorteringstiden torde denna, med hänsyn till att anläggningstillgångarna förslites relativt snabbt inom trädgårdsföretag, böra göras betydligt kortare än för rationaliseringslån inom jordbruket. Lantbruksstyrelsens förslag i denna del synes mig innebära en lämplig avvägning. I enlighet därmed föreslår jag, att amorteringstiden skall fastställas till högst 15 år. Normalt bör den dock icke överstiga tio år. Däremot kan jag icke tillstyrka, att amorteringsfrihet skall kunna medges för längre tid än högst två år. Vid särskilda omständigheter bör liksom inom jordbruksnäringen högst två års anstånd med erläggande av ränta kunna komma i fråga.

För rationaliseringsåtgärd å jordbruksfastighet må statsbidrag utgå med viss del av kostnaden för åtgärden. Beträffande uppförande eller förbättring av ekonomibyggnader och andra fasta anläggningar för jordbruksdriften må bidrag dock normalt ej utgå med mer än 7 000 kronor. Vidare gäller, att bidrag som regel må, efter behovsprövning, tilldelas endast enskild person, som äger eller brukar jordbruksfastighet om högst 20 hektar åker samt till åker omräknad ängs- och betesmark. Lantbruksstyrelsens förslag innebär, att för rationaliseringsåtgärd inom särskilt trädgårdsföretag statsbidrag skall kunna beviljas med högst 25 procent av den för åtgärden godkända kostnaden. Bidrag avses skola utgå icke endast till enskild företagare utan även till sammanslutning, som äger eller brukar trädgårdsföretag. Som förutsättning föreslås skola gälla, att dels brukarens eller, i fråga om sammanslutning, dennas medlemmars ekonomiska ställning ej är så god, att behov av bidrag tydligen icke föreligger, dels trädgårdsföretaget i enlighet med förut angivna gränsdragning är att hänföra till de mindre.

För att det syfte, som avses med det föreslagna stödet åt trädgårdsnäringsen, skall kunna uppnås, synes det mig vara angeläget, att även inom denna näring bidrag skall kunna utgå för rationaliseringsåtgärd, vilken framstår såsom ekonomiskt försvarlig med hänsyn till dess förbättrande inverkan på vederbörande företags driftsekonomi och företagarens försörjningsmöjligheter. I likhet med vad som gäller för vissa rationaliseringslån inom jordbruket bör sådant bidrag utgå med högst 25 procent av den för åtgärden godkända kostnaden upp till ett kostnadsbelopp av 10 000 kronor samt med 15 procent av överskjutande kostnad. Dock bör bidrag för ratio-

naliseringsåtgärder för ett och samma företag normalt ej utgå med mer än 5 000 kronor.

Mot de angivna förutsättningarna för att komma i åtnjutande av bidrag har jag icke något att erinra. I anslutning till vad härutinnan gäller inom jordbruksnäringen bör sålunda enligt min mening möjligheten att erhålla bidrag begränsas till sådana företag, som enligt vad jag förut anfört är att hänföra till de mindre.

I övrigt kan jag ansluta mig till vad lantbruksstyrelsen hemställt i fråga om den närmare utformningen av stödet för rationaliseringsåtgärder. Sålunda bör bidrag utgå såsom räntefritt avskrivningslån men kan även beviljas på annat sätt, därest det med hänsyn till omständigheterna ej anses erforderligt att anlita nämnda form. Den lånebeviljande myndigheten skall fordra säkerhet för lånet, dock att sådan må eftergivnas, om lånebeloppet icke överstiger 3 000 kronor eller, i fråga om högre belopp, sökanden har svårighet att ställa säkerhet men det är sannolikt, att han likväl kommer att uppfylla villkoren för lånet.

Däremot kan jag icke biträda förslaget, att kreditgaranti även skall kunna beviljas för laboratorielån eller statsbidrag lämnas till laborativ verksamhet. Även om den fortlöpande kontroll, som vid rationell växtodling under glas anses erforderlig i fråga om jordens reaktions- och ledningstal, näringshalt m. m., avses skola bli mera allmän bland företagen, synes nämligen behovet av statligt stöd för sådant ändamål icke vara klarlagt. Enligt min mening bör i första hand uppmärksammas, huruvida icke de redan verksamma kemiska laboratorier kan vidtaga nödiga åtgärder för att tillfredsställande kunna betjäna trädgårdsnäringen.

Vad slutligen angår administrationen av stödverksamheten föreslår lantbruksstyrelsen, att det skall uppdragas åt styrelsen att avgöra hit hörande ärenden efter hörande av vederbörande hushållningssällskap eller lantbruksnämnd. I flera remissyttranden har emellertid ifrågasatts, huruvida det icke skulle vara ändamålsenligare att låta beslutanderätten tillkomma de lokala organen. Otvivelaktigt är såväl hushållningssällskapen som lantbruksnämnderna bland annat genom sin Orts- och personkännedom väl lämpade att omhändera ifrågavarande verksamhet. Med hänsyn till att uppgiften fordrar icke blott en enhetlig ekonomisk och teknisk bedömning utan även en fortlöpande översikt över stödåtgärdernas fördelning på olika delar av landet, synes det mig emellertid påkallat att, åtminstone till en början, låta lantbruksstyrelsen handha verksamheten. För att likväl hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas sakkunskap skall beaktas, bör yttrande inhämtas av dessa, innan ärende avgöres. Sedan närmare erfarenhet vunnits, är jag beredd att upptaga frågan till förnyad prövning.

De nya arbetsuppgifter, som sålunda föreslås skola åläggas lantbruksstyrelsen, har icke föranlett någon begäran av styrelsen om förstärkning av dennas personal. Emellertid uppkommer behov av särskild sakkunskap för teknisk granskning och bedömning av trädgårdsnäringens speciella bygg-

nadsfrågor. Sådan finnes icke att tillgå inom styrelsen. Jag kan dock icke tillstyrka, att årligt bidrag skall utgå till Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund för att detta skall ställa erforderlig sakkunskap till förfogande. Enligt min mening är det lämpligare, att — liksom i fråga om bestridandet av kostnader för dylik sakkunskap för rationaliseringsåtgärder inom jordbruket — på sökandens bekostnad ersättning efter taxa eller eljest i vanlig ordning skall utgå till förbundet för utfört arbete. Ej heller kan jag biträda förbundets anhållan om medel för inrättande av befattningar som specialkonsulent för handelsträdgårdsodlingen eller framställningen av Sveriges pomologiska förening och Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund m. fl. om statsbidrag till en befattning som konsulent i fruktodlingstekniska frågor.

I fråga om långivarna torde böra beaktas vad bank- och fondinspektionen samt Sveriges allmänna hypoteksbank anfört därom i sina remissyttrandan.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit, att bestämmelserna om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering skall upptagas i en särskild författning och att ett särskilt anslag skall upptagas i riksstaten för tillgodoseende av kostnaderna för stödåtgärderna. I några remissutlåtanden har emellertid förordats, att bestämmelserna skall inarbetas i de för jordbrukets rationalisering gällande kungörelserna. Med hänsyn till trädgårdsnäringens i många avseenden från jordbruk väsensskilda karaktär samt de till följd därav i vissa hänseenden föreslagna avvikelserna i bestämmelserna finner jag mig böra förorda lantbruksstyrelsens förslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vid bifall till vad jag i det föregående föreslagit meddela de erforderliga författningsföreskrifterna i ämnet. Jag torde framdeles få för Kungl. Maj:t anmäla förslag till dylika föreskrifter.

Lantbruksstyrelsen har hemställt, att lånegaranti för de ändamål, som avses i styrelsens framställning, under budgetåret 1955/56 skall få lämnas intill ett belopp av 3 000 000 kronor och att till bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering för samma budgetår skall anvisas 500 000 kronor. Med hänsyn till, bland annat, att jag funnit mig icke kunna biträda styrelsens förslag i fråga om garantier för laboratorielån, synes det emellertid vara tillfyllest, om beloppet för lånegarantierna bestämmes till högst 2 000 000 kronor. Vidare synes till bidrag icke böra anvisas högre belopp än 300 000 kronor. För bidragen torde ett särskilt anslag böra uppföras å riksstaten under nionde huvudtiteln. Anslaget, som bör få karaktär av reservationsanslag, torde lämpligen benämnas Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering. I den mån bidragen utlämnas i form av avskrivningslån bör, med hänsyn till att de formellt har karaktären av lån och bidragstagarna alltså häftar i skuld till statsverket för icke avskrivna delar, motsvarande belopp överföras till en diversemedelsfond, förslagsvis benämnd trädgårdsnäringens avskrivningslånefond.

I detta sammanhang torde även böra upptagas frågan om täckande av eventuella förluster på grund av lämnad lånegaranti. I enlighet med lant-

bruksstyrelsens förslag synes dylika förluster böra täckas ur det å riksstaten under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

a) att medgiva, att statlig kreditgaranti och bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering må lämnas i enlighet med de grunder, som förordats i det föregående;

b) att medgiva, att under budgetåret 1955/56 statlig kreditgaranti må beviljas för lån, avseende trädgårdsnäringens rationalisering, intill ett belopp av 2 000 000 kronor; samt

c) att till *Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering* för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

G. Lüzell